لما
كانت هذه
النسخة الشريفة المسماة بهدية النملة
الى مرجع الملة من احسن النسخ الكلامية
لانها يسلك اهل البغي و الغواية الى طريق الرشد و الهداية
ثم الّفها وجمعها صاحب النفس
القدسية و الاخلاق الزكية
واحد الاعصار و نادرة الادوار ديباجة كتاب
التحقيق و التدقيق لسان الوعاظ و ترجمان الحفاظ
العالم الرباني جناب الاقا ميرزا محمد رضا الهمداني
متع الله المسلمين بافاداته و كتابه و طول بقائه سبط
الحكيم العارف الكامل صاحب المقامات و الكرامات
الحاج ملا محمد رضا صاحب تفسير در النظيم و غيره
من المؤلفات طاب ثراه فلما رايت ان اشتهارها
اقرب الى الصواب و علمت ان انتشارها
يوجب عظيم الثواب سعيت في طبعها مقدما له
على جميع اموري بعد ان جهدت في ترجمتها حسب مقدوري ليكون فايدتها
اعم و اسئل الله تعالى ان يجعل ذلك لي و لمن استفاد منه
خير المدى و انا العبد المفتقر الى الله الغني الوفي الملي اقل ابناء
العلماء الحاج شيخ علي المحلاتي
الحائري في ذيحجة
١٣١٠
بحرام

(۲)

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد واله الطاهرين
ولعنة الله على اعدائهم اجمعين الى يوم الدين وبعد
فهذه نبذة مما في الصدور وتكون نفثة للمصدور امتثلت فيها امر
این جمله ایست آنچه در سینه هاست که چون دمیدن لطیفی است برای مصدور و امتثال کردم در نوشتن این فرمان
من يجب على طاعته ووفقني الله لمتابعته حين لا يحضرني كتاب
آنکسی را که واجب است بر من طاعت او و توفیق داده است مرا خداوند بر پیروی او در هنگامیکه نیست نزد من هیچ کتابی
ويحضرني الايجاز دون الاطناب سميتها هدية النملة الى مرجع
و آنچه میسر است مرا اختصارات نه تفصیل نامیدم آنرا هدیه نمله پیشکش سوی مرجع
الملة وهي مشتملة على مقاصد خمسة وكل مقصد مشتمل على فصول
ملت و آن مشتمل است بر پنج مقصد و هر مقصدی مشتمل است بر پنج فصل
خمسة الا المقصد الخامس فما جعلت فيه الفصل لعل الله وفقني
مگر مقصد پنجم که قرار ندادم در آن فصلی را بامید آنکه خداوند توفیق دهد مرا
بفضله للوصل بالاصل المقصد الاول فيما يتعلق بالتوحيد وفيه
بفضل خویش برای وصل آن باصل مقصد اول در آنچه متعلق است بتوحید و در آن
فصول خمسة الفصل الاول في معرفة الذات قالت الامامية
پنج فصل است فصل اول در شناختن ذات و حقیقت است امامیه گفته اند

مصدور
کسی را گویند که شکایت
وارد شود در سینه
۱۲

قالت الامامية

المعرفة اما بالاحاطة بعین الشیٔ کما ھو وھی المستلزمة للعینیة

کہ شناختن یا باحاطہ بر عین چیزیت کما ھو و آن مستلزم بر عینیت

او العلو او التساوی فھی ممتنعة فی ذات اللہ تعالی لکل ممکن فتلک بہ

یا برتری یا مساوی بودن است و آن محالست در ذات حقتعالے دربارۂ ہر ممکنی پس این نسبت

تعالی لیست الا العجز قال علیہ السلام ولم تجعل للخلق طریقا الی معرفتک

بخدای تعالی نیست مگر بعجز امام علیہ السلام فرمودہ و قرار ندادی از برای خلق راہی بسوی معرفت خود

الا بالعجز عن معرفتک واما بالاحاطة بما سواہ وھو اول الدین وھی

مگر بعجز از معرفت و یا باحاطہ بر ماسوای ذات حق و آن اول دین و

الواجب علی المکلفین قال امیر المؤمنین اول الدین معرفة اللہ تعالی

واجب برہمہ مکلفین ہست امیر المؤمنین علیہ السلام فرمودہ اول دین معرفت خدای تعالیٰ است

والیھا طرق کثیرہ یؤل الی الاربع یسلک فیھا بقدم العقل والنقل

و بسوی آن راہہای بسیاریست کہ مآل آن چہار است کہ سلوک در آن بقدم عقل و نقل است

احدھا الایات الافاقیہ المودعة فی ھیاکل التوحید والثانیة المودعة

یکی از آنہا آیات آفاقیہ است کہ امانت نہادہ شدہ در ہیکلہای توحید دویم آنکہ امانت نہادہ شدہ

فی النفوس البشریة الجامعة والثالثة معرفة الایات الکبریات

در نفوس بشریہ کہ جامع است تمام مراتب عالم را سیم معرفت آن آیات کبری

والرابعة معرفة الذات بتعرف الذات فی الاولی قال اللہ تعالی

و چہارم معرفت ذات حق است بشناسانیدن خود در اول حق تعالی میفرماید

سنریھم ایاتنا فی الافاق والثانیة وفی انفسھم والثالثة نحن عرف اللہ

زود باشد کہ می نمایانیم بایشان آیات خود را در آفاق دویم میفرماید و در نفوس ایشان سیم ائمہ علیہم السلام فرمودہ اند بواسطۂ ما شناختہ

تعالی والرابعة وقال علیہ السلام بک عرفتک وکمال تلک المعرفة توحید

شد حقتعالے چہارم فرمودہ امام علیہ السلام بتو شناختم تورا و کمال این معرفت یگانہ دانستن

الذّات بالاقرار بانّه لا اله الّا هو ولا واحد بالذّات الّا هو
ذات است باقرار بانکه نیست خدائی جز او ونیست یگانه بالذاتی جز او
اذ كلّ ما سواه زوج تركيبيّ ووحدته عين ذاته غير مدركة
زیرا که تمام ماسوای او جفت ترکیبی اند ویگانگی او عین ذات است ونیست درک شده
بالكنه وهي غير الوحدات المخلوقة وهي مستلزمة لتوحيد
بکنه وحقیقت وآن یگانگی سوای یکی بودنهای مخلوق است آن نوع مستلزم است مر یگانگی
العبادة اذ العبادة اداء حقّ القيّوميّة للقائم بذاته فلا معبود
در پرستش را زیرا که پرستش ادا نمودن حق قیمومیت قائم بذات است پس معبودی نیست
الّا ذاته الاحديّة فكلّ معبود دونه باطل مضمحلّ مستقلّاً كان
مگر ذات یگانه او پس هر معبودی سوای او باطل ومضمحل است خواه مستقل باشد
او شفيعاً في المعبوديّة من الذرّة البيضاء الى الذرّة الظلماء فالمعبود
یا شفیع وشریک در معبود بودن از خورشید پرنور تا ذره بی نور پس معبود برای
لكلّ ما سواه هو المعبود لمحمّد صلّى الله عليه وآله ومعبود الائمّة
جمیع ماسوای همان است که معبود پیغمبر صلی الله علیه وآله است وهمان است که معبود ائمه
عليهم السّلام قل يا ايّها الكافرون لا اعبد ما تعبدون الى
علیهم السلام است بگو که ای کافران پرستش نمیکنم آنچه را که شما پرستش میکنید تا
اخره وقالت الشيخيّة هو الذّات ذاتان ذات غيبيّة باطنيّة
آخر سوره وشیخیه گویند ذات دو ذات است یکی ذات غیبی باطنی
لا اسم لها ولا رسم لها ولا تسمّى ولا توصف ولا تكليف على العباد
که نه او را اسمی است ونه رسمی ونه نام برده میشود ونه وصف کرده میشود ونه تکلیفی است بندگان را
بمعرفتها وتوحيدها وعبادتها وقالوا انّ المعرفة فرع ادراك
بمعرفت وتوحید وپرستش آن وگویند که معرفت فرع درک نمودن

وقالت الشيخيّة

المعبود والعبادة فرع ادراك المعبود فيجب ان يكون المعروف في صقع
معبود است وعبادت نیز فرع درک نمودن معبود است پس واجب است که بوده باشد شناخته شده در مرتبه
العارف والعابد حتى يعبد بجسمه جسم المعبود وبنفسه نفس
شناسنده وعبادت کننده تا اگر پرستش کند بجسم خود جسم معبود را وبنفس خود نفس
المعبود وبعقله عقل المعبود وبفؤاده فؤاد المعبود فهنالك
معبود را وبعقل خود عقل معبود را وبدل خود دل معبود را پس آنجا
ذات ظاهرة معرفتها تسمى بمعرفة البيان وهي المتعلقة بها المعرفة
ذاتیست ظاهر شده که معرفت آن نامیده میشود بمعرفت بیان وهمان است که متعلق است بان معرفة
والعبادة وهي في مقام النبوة نبي وفي مقام الامامة امام وفي مقام
وعبادت وآن ذات در مقام پیغمبری پیغمبر است ودر مقام امامت امام است ودر مقام
الركن الرابع ركن رابع قالوا ان الخطاب في اياك نعبد واياك نستعين
رکن رابعے رکن رابع است گفته اند که خطاب در ایاک نعبد وایاک نستعین یعنی در نماز
الى النبي والامام والركن الرابع صرح به الشيخ احمد بن صقر المشهور بزين
بسوی پیغمبر وامام ودرکن رابع است تصریح کرده باین مطالب شیخ احمد پسر صقر که مشهور بزین
الدين ابن داغر الاحسائي في رسالته الخطابية المطبوعة في جوامعه
الدین پسر داغر احسائی است در رساله خطابیه خود که مندرج است در کتاب جوامعش
والسيد كاظم الرشتي في شرح الخطبة والعبد الاثيم في موارد من ارشاد
وسید کاظم رشتی نیز در کتاب شرح خطبه اش واگه لقب خود را عبد اثیم گفته در مواردی از کتاب ارشاد
وكذا في رسالته الى سيد كاظم الرشتي وعباراتها مذكورة مع تعيين
وهمچنین در نوشته اش بسوی سید کاظم رشتی وعبارتهای آنها مذکور است با تعیین
محالها بالفاظها في الكتاب المسمى بالسيف المسلول على مدعي دين
محل آنها بلفظ خودشان در کتابی که اسم آن سیف المسلول یعنی شمشیر کشیده بر مدعیان دین

قالت الامامیه

الوّسول ولا یخفی علی موحّد کونہم مشرکین فی مقالتہم ھذہ وھی
رسول و پوشیدہ مبادا بر ہیچ موحدی کہ اینہا مشرکند در این گفتارشان و ہمین است
الّتی دعتہم الی مصاحبتہم لصور مشایخہم وجعلہا فی محال سجودہم
وا داشتہ ایشانرا بر ہمراہ داشتن صورت بزرگانشان را و گذاردن آنہارا در محلّ سجودشان
وقد عرفوا واشتہروا بذلک مما لا یتمکّنون من انکارہ واللہ علی ما
و بتحقیق کہ معروف و مشہور شدہ اند باین مطلب بنحویکہ متمکّن نیستند از انکار آن و خداوند بر
نقول وکیل الفصل الثّانی فی معرفۃ الصّفات قالت الامامیۃ
انچہ میگوئیم وکیل است فصل دویم در معرفت صفات است امامیہ گویند
حق المعرفۃ فی الصّفات ھی توحیدہ تعالی بالخروج عن حدّی التّعطیل
کہ حق شناسائی خدا در صفات یگانہ دانستن خدا تعالی است به بیرون آمدن از دو طرف تعطیل
والتشبیہ باثبات الصّفۃ باسمہا الماخوذ من التّوقیف من غیر
و تشبیہ باثبات دانستن نام صفت را چنان کہ گرفتہ شدہ از رخصت شرع بی آنکہ
تشبیہ ونفی التّشبیہ عنہا من غیر تعطیل وبالیاس من ادراک
غیر بصفت مخلوق باشد و نفی نمودن تشبیہ بمخلوق را از صفات الہیہ بی آنکہ نفی ذات بشود و بمایوس دانستن خود از ادراک
کنہہا فہی امّا ذاتیّۃ وامّا فعلیّۃ وامّا ثبوتیّۃ وامّا سلبیّۃ
کنہ صفات حق پس الصفات یا ذاتی اند یا فعلی و یا ثبوتی اند یا سلبی
وامّا الذّاتیّۃ امّا حقیقیّۃ کالحیوۃ والقدم او ذاتیّۃ اضافیّۃ
واما صفات ذاتی یا حقیقی اند مانند حیوۃ و قدیم بودن یا ذاتی اضافی اند
کالعلم والقدرۃ او اضافیۃ محضۃ کالاوّلیّۃ والاخریّۃ وکلّہا
مانند علم و قدرت یا اضافی محضند مانند اول بودن و آخر بودن و ہمہ این
متّحدۃ الوجود مختلفۃ المفاہیم وکلّہا واقعۃ علی الذّات البحت
صفات متحدند بحسب وجود و مختلفند بحسب مفہوم و ہمہ اینہا واقعند بر ذات یگانہ حق

بالعينيّة باسقاط التفريق بين الذّات والصّفه والخروج عن معنى

بنحو عينيت بساقط كردن جدائى ميان ذات وصفت وبيرون آمدن از معنى

الوصفية العارضة فانّ صفات الله لا تشبه صفات المخلوقين

صفت عارضى زيراكه صفات خدائى نيستند مانند صفات مخلوقات

والاسماء الدّالة عليها ما اطلق على المخلوقين فهى باشتراك اللفظ

ونامهائيكه دلالت ميكنند بر صفات الهى هر گاه گفته شود درباره مخلوقات پس آن بنحو اشتراك در لفظ است

دون المعنى اذ الاشتراك فى المعنى ولو كان عرضيا يستلزم ما به امتياز ان

نه در معنى زيراكه اشتراك در معنى هر چند عرضى بوده باشد لازم دارد چيزيراكه سبب امتياز است دو شئ

فيلزم التركيب فيلزم الامكان والقول بانّ ما به الاشتراك عين

پس لازم آيد تركيب پس لازم آيد ممكن بودن واجب تعالى وقول اينكه ما به الاشتراك عين

ما به الامتياز قول سفسطى فانّ ما به الامتياز اخصّ مما ليس به

ما به الامتياز است قول سوفسطائى است زيراكه آنچه سبب امتياز است اخص است از آنچه سبب

الاشتراك ونفى الاعم يستلزم نفى الاخص فيلزم اجتماع النقيضين

شريك بودن محض است ونفى عام لازم دارد نفى خاص را پس لازم آيد جمع شدن دو شئ نقيض

فقد يجتمع الخالق والمخلوق فى الاسماء ولكن يفترقان فى المعنى فهذا

پس باشد كه جمع آيند خالق ومخلوق در اسم بلكن جدا ايند در معنى چنانچه ما گفتيم پس اين است

معنى بينونة الصّفة فافهم وقالت الشيخية ان الاسما والصّفات

معنى جدائى صفت خالق ومخلوق وشيخيه گويند كه اسماء وصفات براى

للذات الظّاهرة النبىّ والامام والرّكن الرابع وهى معرفتهم بالمعانى وقالوا

ذات ظاهر شده حقتعالى است كه پيغمبر وامام وركن رابع است واين است معرفت ايشان بمعنى وگفته اند

انّ الصّفات كلّها حادثة فالله عالم بالاشياء بعلم حادث وقادر

كه صفات الهيه تماما حادث اند پس خدا تعالى عالم است باشياء بعلم تازه وقادر است

وقالت الشيخية

بقدرة حادثة وهكذا وقالوا انّ الصّفات متّحدة فی المفهوم کما
وقادر است بقدرت تازه وہمچنین سایر صفات وگفته اند که صفات متحدند در مفهوم
هی متّحدة فی المصداق وقالوا نسبة الخلق والرّزق الیه تعالی
چنانکه متحدند در وجود خارجی وگفته اند نسبت دادن آفرینش ورزق دادن بسوی خدایتعالی
کفر قال الخان الکرمانی پس هر که بگوید ذات خدا خالق اشیاء است
باجماع مسلمانان از ضرورت دین بیرون رفته وصرّح بتمام
کافر است خان کرمانی گفته وتصریح نموده بتمام
ذلک ابن صقر فی شرح العرشیّه والرّسالة العلمیّة وشرح الزّیارة
این پسر صقر در شرح عرشیه اش ورساله علمیه اش وشرح زیاره اش
والسّیّد الرّشتی فی شرح الخطبة والعبد الاثیم فی الارشاد وغیره
وسید رشتی در شرح خطبه وعبد اثیم در ارشاد وغیر آن
ومخالفتهم للضّرورة لا یخفی علی الموحّدین الفصل الثّالث
ومخالف بودن ایشان ضروری دین مخفی نیست بر اهل دین فصل سیم
فی معرفة الاسماء قالت الامامیّة اسماء الله کلّها حادثة مخلوقة
در معرفت اسماء الله امامیه گویند که اسماء خدایتعالی تماماً حادث ومخلوقند
توقیفیّة جعلها الله تعالی وسیلة بینه وبین عباده یدعونه
وبرخصت شرعند قرار داده خدایتعالی آنها را وسیله میان خود ومیان بندگان خود که بخوانند
بها ومن عبدها ای الاسماء فقد کفر ومن عبدها وعبد
او را بانها وکسیکه پرستش کند آنها یعنی تنها اسماء را پس بتحقیق کافر است وکسیکه پرستش کند آنها را با پرستش
مسمّاها معاً فقد اشرک فعبد اثنین ومن عبد المسمّی بایقاع الاسم
مسمی آنها باهم پس بتحقیق که مشرک است او پرستش دو معبود نموده وکسیکه پرستش کند مسمی را بواقع داشتن اسم
علیه فذلک التّوحید وما اطلق منها علی المخلوقین فاطلاقها
بر آن پس آن توحید است وهرگاه گفته شود چیزی از آن اسماء درباره مخلوق پس اطلاق آن

قالت الامامیّة

بالاشتراك فى اللفظ دون المعنى فانّ اساس التّوحيد ان لا يجوز
باشتراک در لفظ است نه در معنی زیرا که پایهٔ توحید آنستکه روا نباشد
على الله ما يجوز عليك ولا تجرى عليه من المعانى ما هو اجراه
بر خداوند آنچه روا باشد بر تو و جاری نباشد براو از معنیها هر آنچه خود او جاری نمود
فى خلقه فهى بالمعانى الّتى تطلق عليه تعالى لا توجد فى المخلوقين
در مخلوق خود پس الصفات بمعنیهائیکه گفته میشود درباره حق تعالی یافت نمیشود در مخلوقات
وبمعانيها فيهم لا تاتى ولا يليق به تعالى سواء كان المخلوق نبيّا
و بمعناهائیکه در بندگان است نخواهد آمد و لایق نیست نسبت بحق تعالی خواه مخلوق نبی باشد
او اماما او غيرهما وليس له الّا الاسمآء الحسنى وهى صفة لموصوف
یا امام یا غیر ایشان و نیست مر او را مگر نامهای نیک و آن نامها صفت اند برای موصوف
وقالت الشّيخيّة انّ الذّات لا اسم لها ولا رسم لها ويقولون
و شیخیه گفته اند که ذات حق را نه اسمی است و نه رسمی و قائل شده اند
فى قوله تعالى ولله الاسمآء الحسنى الخ يعنى الربوبيّة الثّانية فى
در قول حق تعالی که فرموده مر خدا راست نامهای نیک یعنی پروردگاری مرتبه دویمی که در
الذّات الظّاهرة قال سيّدهم فى شرح الخطبة انّ الرّبوبيّة لها ستّة
ذات ظهور کرده حق است سیدشان گفته در کتاب شرح خطبه بدرستی که ربوبیت را شش
مقامات احدها رتبة الذّات البحت الّتى لا اسم لها ولا رسم
مقام است اوّل رتبه ذات خالص است که نه اسمی ست مر آنرا و نه رسمی
والثّانية رتبة الذّات الظّاهرة الّتى هى مظهرة تلك الذّات البحت والثّالثة
و دویم رتبهٔ ذات ظهور کرده اینکه ان مظهر آن ذات خالص است سیم
رتبة الذّات فى مقام يعبّر عنها بهو والرّابعة رتبة يعبّر عنها
مرتبه ذات است در مقامیکه تعبیر کرده میشود بهو چهارم مرتبه که تعبیر شود از آن

وقالت الشّيخيّة

باله والخامسة رتبة يعبّر عنها بسائر الاسماء والسّادسة هي
باله پنجم مرتبه که تعبیر میشود از ان بسائر نامهای الهی ششم آن
الرتبة الربوبيّة السّارية في العبوديّة وخمسها شيخه وكثّرها
مرتبه ربوبیتی که ساری است در مرتبه عبودیت واین مراتب شش گانه را شیخ اوپنج گفته وزیاد
الخان الكرماني بغير حساب قال في الارشاد من ميكويم
نموده آن را خان کرمانی بی حساب در ارشاد گفته
انخدائيكه سابق ميپرستيديد باطل بوده بلكه ميكويم او حق
بوده وعبادتش درست بوده ولكن امروز چون شعور شما زياد
شده بايد بدانيد كه ان خدا نبوده بلكه بنده بوده واينكه امروز
ميكويم اين خداست وبعد از اين شعورها زياد ميشود ميدانيد
كه اين خدا نيست بلكه بنده ايست از بندكان خدا وخدا ديكريست انتهى
وقال الشّيخ احمد في شرح الزيارة في تفسير الدّعاء انت الله عماد
شیخ احمد گفته درکتاب شرح الزیاره اش در تفسیر دعاء که توئی خدائیکه نگاه دارنده
السّموات يعني الحسن ابن علىؑ وقالوا انت الله قوام الارضين يعني
آسمانها ئی یعنی حسن بن علیؑ وگفته اند که توئی خدائی که قوام زمین ها ئی یعنی
الحسين بن عليؑ وقالوا انّ الضمائر لله في القران من الغيبة والخطاب
حسین بن علیؑ وگفته اند که ضمیرهای خدا که در قرآن است از ضمیر غایب و مخاطب
والتكلّم راجعة الى النبيّ والرّكن الرّابع في مرتبة المعاني وقال الشّيخ
ومتکلم همه راجعند بسوی نبی ورکن رابع در مرتبهٔ معانی وشیخ
احمد كما انّ لله الاسماء الحسنى كذلك له الاسماء السّوئى لكن
احمد گفته همچنانکه مر خدا راست نامهای نیک همچنین مر او راست نامهای بد لیکن

۱۱

امرنا بدعوته بالحسنى دون السّوى وقال انّ معنى قولك الله قادرٌ
ما مامور شده ایم بخواندن خداوند بنامهای نیک نه نامهای بد وگفته که معنی قول تو خداوند قادر است

عالم بصير الله الله لا تحادها في المفاهيم اللغويّة كاتّحادها
و عالم است و بصير است این است که خدا خدا است خدا است زیرا که همه متحدند در مفهومهای لغوی مانند متحد بودن شان

في المصداق الوجودي وكلّ هذه المقالات مخالفة للضّرورة من
در مصداق وجود خارجی و تمامی این گفته ها مخالف اند با ضروری

الدّين الفصل الرّابع في معرفة الافعال قالت الاماميّة
دین فصل چهارم در معرفت افعال امامیّه گویند

افعال الله قائمة بذاته قيام صدور لا قيام حلول وهو تعالى فاعل
افعال خداوند قائمند بذات او بمعنی صادر بودن انها از ذات نه بمعنی حلول کردن ذات انها خداوند تعالی فاعل

بالارادة والارادة حادثة ومعناها ايجادها الاشياء الّتى ارادها
باراده و اراده حادث است و معنای آن ایجاد نمودن خداوند است اشیائی را که اراده داشته

في التكوين وطلبها في التشريع والارادة مخلوقة لا بارادة سابقة
آنها را در عالم کون و طلب نموده انها را در عالم شرع و اراده مخلوق است نه باراده‌ای سابق بر آن

فتسلسل وساير الاشياء مخلوقة بالارادة يعني بايجاده تعالى وليس
که لازم اید تسلسل و ساير اشياء مخلوقند بواسطه اراده یعنی بایجاد خدای تعالی و نیست

معنى ارادته الضمير كما هي في المخلوقين وقالت الشّيخيّة لا فعل
معنی اراده خداوند آنکه در خواطر گذرد چنانکه در مخلوق است و شیخیه گفته اند هیچ فعلی نیست

لله ولا انتسب الفعل اليه ولا يطلق على الذّات اسم الخالق والفاعل
برای خدا و نه منسوب است فعل بسوی او و گفته نمیشود بر ذات حق نام خالق و فاعل

وامثالها لانّها يجب ان يكون مقارنة للفعل والذّات لا يقارن
و مانند انها زیرا که این نامها واجب است که بوده باشد مقارن مر فعل و ذات مقارن نمیشود

قالت الاماميّة

وقالت الشّيخيّة

شيئاً واستدلّوا بقوله عليه السلام انّ الارادة لا تكون الّا والمراد معها

با چیزی و استدلال نموده اند بقول معصوم علیه السلام که فرمود اراده یافت نمیشود مگر آنکه مراد با ان باشد

ولا يفهمون انّ معيّة المراد مع الارادة هي حادثة لا مع المريد الّذي

ونمی فهمند آنکه با یکدیگر بودن مراد با اراده حادث است نه با اراده کننده آنکه

هو القديم تعالى واعلم انّ صفات الله تعالى الفعليّة كلّها راجعة

او قدیم تعالی است و بدان که صفات خدای تعالی که صفات فعلیند تمامی راجعند

الى معنى الايجاد ولهم في تلك المسئلة خرافات متناقضة ولا

بسوی معنی ایجاد و مرایشانرا در این مسئله خرافات متناقض است که

يخفى على موحّدٍ شركها الفصل الخامس في العدل قالت الاماميّة

مخفی نیست بر هیچ موحدی شرک بودن آنها فصل پنجم در عدل امامیه گویند

کونه عادلاً من صفات الذّات والعدل من صفات فعله ومعناه

عادل بودن حق تعالی از صفات ذات است و عدالت او از صفات فعل است و معنی ان

انّه تعالى لا يظلم احداً بل ولا يظلم شيئاً فيثيب المصيب بوعده والآثم

این است که حقتعالی ظلم نمی کند هیچ کسی را بلکه ظلم نمیکند هیچ چیزیرا پس ثواب میدهد صواب کار را بوعده خود و آثم

في المعاصي اليه تعالى ان شاء عاقبه بعدله لاستحقاقه وان شاء

در گناهان بسوی او تعالی است اگر مشیتش قرار گیرد عقاب میکند بعدلش بعلة مستحق بودن عاصی و اگر مشیتش

عفى عنه بفضله الّا ان يكون مشركاً او بمنزلته وعدّوا الاقرار

قرار گیرد عفو می کند او را بفضل خود مگر آنکه مشرک باشد یا بمنزله ان و شمرده اند امامیه اقرار بعدل را

به من اساس الدّين واجمعوا على ذلك اجماعاً على النّصوص عن الصّادق

از اصول دین و اجماع کرده اند بر این از روی اجماع بر نصوص صادره از حضرت صادق ع

قيل له انّ اساس التّوحيد والعدل تعلّمني فيهما شيئاً لا اجوزه

که عرض شد خدمت او که در پایه توحید و عدل تعلیم فرما مرا در انها چیزیکه تجاوز نکنم از ان

وقالت الشيخية

فقال عليه السّلام التّوحيد ان لا تجوز عليه ما يجوز عليك وَ العدل

پس فرمود که توحید انست که تو روا مداری بر خداوند آنچه روا باشد بر تو و عدل

ان لا تنسب اليه ما لامك عليه وقالت الشّيخيّة لا خصوصيّة

انستکه نسبت ندهی بسوی او آنچه را که ملامت نموده ترا بر آن و شیخیّه گفته اند که خصوصیتی نیست

للعدل فی حق معرفته من الاصول دون سایر الصّفات ولذلك جعلوا

مر عدل را در حق معرفت حقتعالی از اصول بدون سایر صفات و از آنجهة قرار داده اند

اصول دینهم اربعة احدها معرفة الله والثّانية معرفة النّبیّ والثّالثة

اصول دین خود را چهار چیز یکی معرفت اله و دویم معرفت نبی و سیم

معرفة الامام والرّابعة معرفة الرّكن وعليه بنی الارشاد الخان

معرفت امام و چهارم معرفت رکن و بر این بنا نهاده ارشاد الخان

قالت الامامية

وهداية للصّبيان المقصد الثّانی فی النّبوّة وفيها فصول خمسة

و هدایت خود را برای بچه گان مقصد دویم در نبوّة و در آن پنج فصل است

الاوّل قالت الاماميّة الرّسول من الله قسمان احدهما الملائكة

اوّل امامیه گویند پیغمبر از جانب خداوند دو قسم است یکی فرشتگان

المرسلة الی رسل بنی آدم والثّانی رسل بنی آدم اليهم والی الجنّ

که فرستاده میشوند بسوی پیغمبران بنی آدم و دوم پیغمبران از خود بنی آدم بسوی آدمیان و جنیان

وقالت الشيخية

والی غيرهم ولم يقل ذو ملّة نبوّة لغيرهما الّا ما ورد فی ابی الجان الّذی

و غیر ایشان و قائل نشده اند هیچ ملّتی بر پیغمبری غیر ایشان مگر آنچه وارد شده . در پدر جنیان که

هو بمنزلة آدم لبنيه وقالت الشّيخيّة لكلّ نوع من الموجودات

آن بمنزله آدم است برای اولاد خود و شیخیّه گفته اند که برای هر نوعی از موجودات

نبیّ من نوعهم فللجماد نبیّ من الجمادات نوعا وللنبات هكذا وللحيوان

پیغمبری است از نوع خویش پس از برای جماد پیغمبری است از نوع جمادات و برای نباتات همچنین است و در حیوانات

ایضاً وقالوا انّ الصّفات المقرّرة فی انبیاء بنی آدم مقرّرة لها من

نیز وگفته اند که آن صفتها که مقرّر شده در پیغمبران بنی آدم مقرّر است برای انها از

کونها طاهرة مطهّرة عاقلة عالمة قابلة للوحی والالهام معصومة

بودن ایشان پاک وپاکیزه وعاقل وعالم وقابل وحی والهام بودن ومعصوم

فیاضة علی ما تحتها من اُمّته ولها ائمّة من بعدها حافظة لشرایعها

وفیض رسانی بر زیر دستان از امّت خود ومر ایشانراست امامان بعد از خود که حافظان شریعت

ونقباء ونجباء صرّح به الشّیخ احمد فی جوامعه والعبد الاثیم فی ارشاده

ونقیبان وبزرگانند تصریح باین نموده شیخ احمد درکتاب جامع خود وعبد اثیم در کتاب ارشاد خود

ولا یخفی علی ذی لبّ کفره وزاد الخان فی الطّنبور نغمات اخر فقال انّ

ومخفی نماند بر هیچ صاحب شعور کفر اینقول وزیاده نموده است خان در طنبور نغمهای دیگر پس گفته بدرستی که

محمّداً تتنزّل وتطوّر فی کلّ مقام فی صورة کلّ نوع فینبئ فیها ویبلّغها

محمد تنزل مینماید وگوناگون میشود در هر مقامی بصورة هر نوعی پس پیغمبری میکند در انصورت وتبلیغ مینماید

فانّهم قد یظهرون فی صورة الجمادات والنّباتات والحیوانات وصور

زیرا که گاهی ظهور میکنند در صورة جمادات ونباتات وحیوانات وصورتهای

بنی آدم سعیدهم وشقیّهم وبه قال الشّیخ احمد فی موارد من کتبه منها

بنی آدم از نیکشان وبدشان وبهمین کلام قائل شده شیخ احمد در چند مورد از کتب خود که از انجمله است

ما ذکر فی شرح الزّیارة فی تفسیر واجسادکم فی الاجساد وقال انّ

انچه ذکر کرده در شرح الزیاره در تفسیر واجسادکم فی الاجساد گفته بدرستی که

الائمّة قد یظهرون فی احسن صورة لاولیآئهم وفی اوحش صورة

ائمه علیهم السلام گاهی ظهور میکنند در بهترین شکلی برای دوستان خود ودر موحش ترین شکلی

لاعدائهم ثمّ ذکر حدیث جابر بن عبد الله فی قول طلحة وقال فی الاستشهاد

برای دشمنان خود پس از ان ذکر کرده حدیث جابر بن عبد الله را در قول طلحه ودر مقام استشهاد

لهذا الحدیث حیث ظهر امیر المؤمنین علیه السلام فی صورة قبیحة هی صورة
برای این حدیث گفته چنانچه ظهور فرمود امیر المؤمنین علیه السلام در صورت ناپسندی که آن صورت
مروان ابن الحکم و رمی طلحة بسهم وقتله للاتفاق علی ان طلحة قتل
مروان بن حکم بود و طلحه را تیری بزد و او را کشت چرا که اتفاق است که طلحه کشته شد
برمی مروان لکن طلحه لما عاین الموت وکشف عنه غطائه رای علیا
به تیر مروان لیکن طلحه چون مشاهده مرگ کرد و برداشته شد از چشم او پرده دنیا دید امیر المؤمنین
علیه السلام فی صورة مروان ابن الحکم انتهی وصرح به الخان فی ارشاد
علیه السلام را در صورت مروان ابن حکم الخ و تصریح باین کرده خان در ارشاد
وکفر هذه المسئلة لا یخفی علی مؤمن ومسلم بانه کیف عرف طلحة
و کفر این مسئله مخفی نیست بر هیچ مؤمنی و هیچ مسلمی بسبب اینکه چگونه شناخت طلحه
ورای علیا فی صورة مروان ولم یعرفه الحسن ابن علی حیث قال فی
و دید امیر المؤمنین ع را در صورت مروان نشناخت آنحضرت را حسن بن علی ع زیرا که گفت در
مجلس معویه لمروان انت الذی وقفت بین الصفین ورمیت طلحة
مجلس معویه بمروان که توئی آنکه ایستادی میان دو لشکر و به تیر زدی طلحه را
وقتلته الفصل الثالث فی الختمیة قالت الامامیة ان محمد ابن
و بکشتی او را فصل سیم در خاتمیت امامیه گویند که حضرت محمد بن
عبد الله صلی الله علیه واله نبی شخصی معین جزئی ابن امنة بنت
عبد الله صلی الله علیه واله نبی شخصی معین مشخص است فرزند آمنه بنت
وهب امی رسول الله خاتم النبیین ختم بنبوته الانبیاء وبکتابه ختم
وهب که درس نخوانده بود پیغمبر خدا ختم پیغمبران است ختم شد بنبوت او پیغمبران و بکتاب او ختم شد
الکتب وحلاله حلال الی یوم القیمة وحرامه حرام کذلک فمن احتمل
کتابهای آسمانی و حلال او حلال است تا روز قیامت و حرام او حرام است هم چنین پس هر کسیکه احتمال دهد

در شرح الزیاره و در تفسیر واجسادکم فی الاجساد موجود است ۱۲

قالت الامامیة

وقالت الشيخية

بعده نبيا او من بعد كتابه وحيا ولو كانت كلمة يجب قتله ان

بعد از او پیغمبر را یا پس از کتاب او وحی را هر چند یک کلمه باشد قتلش واجب است اگر

كان ممن اقر بنبوته صلى الله عليه واله وانه جاء بشرعه كملا واكمل

از کسی باشد که اقرار نموده باشد به پیغمبری او صلی الله علیه و آله و آورده شریعت خود را با کمال و کامل نمود

الله تعالى له دينه واتم علينا نعمه ورضى له الاسلام دينا ولا امد

خدایتعالی برای او دین خود را و تمام نموده بر ما نعمتهای خود را و خوشنود است برای او اسلام برای کیش بودن و آخری نیست

لشرعه الى يوم القيمة لرفع المكلفين وقالت الشيخية ان له اسمين

برای شریعت او تا روز قیامت که برای دفع تکلیف از مکلفین است و شیخیه گفته اند که برای آنحضرت دو نام است

يعني ظهورين اسم سماوي وهو احمد واسم ارضي وهو محمد وقد ظهر

یعنی دو ظهور است یک نام اسمانی است و آن احمد است و یک نام زمینی است و آن محمد است و تحقیق که ظهور فرمود

باسم الارض منذ بعث في راس كل ماة لترويج ظاهر شريعته حتى

بنام زمینی خود از زمانی که مبعوث شد در سر هر صد سال برای ترویج ظاهر شریعت خود تا آنکه

مضت عليه وعلى شريعته ستة ماة وستة ماة فكانت اثنى عشر ماة

بگذشت بر او و بر شریعت او ششصد سال و ششصد سال پس شد هزار و دویست سال

وانتهت الدورة الاولى لترويج ظاهر الشريعة واتت الدورة الثانية

و منتهی شد دوره اول که برای ترویج ظاهر شریعت بود و در رسید دوره دویم

لترويج باطن الشريعة وانقضت دورة ظاهر الشريعة فظهرت تلك

که برای ترویج باطن شریعت است و در گذشت دوره ظاهر شریعت پس ظهور کرد آن

الحقيقة المحمدية باسمها السماوية وهو احمد في الشيخ احمد لترويج

حقیقت محمدیه بنام اسمانی خود که آن احمد بود در شیخ احمد برای ترویج

باطن الشريعة وهذه المقالة عين ما قاله السيد كاظم الرشتي

باطن شریعت و این گفتار عین چیزهاست که قائل شده سید کاظم رشتی

فی شرح قصیدة عبد الباقی مذکورة فی عشرین ورقاً من اواخر الکتاب

در شرح قصیدهٔ عبد الباقی که مذکور است در بیست ورق از اخرهای کتاب

نقلتها فی السّیف المسلول وللخان فی هذا المیدان جولان حیث

که نقل کرده ام اورا در کتاب سیف مسلول و خان را در این میدان جولانی است چه که

شبّه الایمان بالانسان وقال انّه کان نطفة فی زمن آدم ع ثم

تشبیه نموده ایمان را بانسان وگفته که آن یعنی ایمان نطفه بوده در زمان آدم پس از ان

صار علقة فی زمن نوح ع ومضغة فی زمن ابراهیم ع وعظاماً فی زمن

علقه شده در زمان نوح ع ومضغه شده در زمان ابراهیم ع وعظامی شده در زمان

موسیٰ ع ونفخ فیه الرّوح فی زمن عیسیٰ ع وتولّد فی زمن محمّد صلی الله

موسی ع ونفخ روح در او شده در زمان عیسی ع وتولد شده در زمان محمد صلی الله

علیه وآله فارتضع من ثدی ولایة الائمّة علیهم السّلام ولمّا

علیه وآله پس شیر خورده از پستان ولایت ائمه علیهم السلام وچون رسید

کان اوان فطامه غاب عنه المرضع فودّعوه لدی المربّیات وهم

هنگام از شیر باز گرفتن او پنهان شده شیر دهنده او پس واگذاردند آنرا نزد زنان تربیت کننده

الفقهاء وصار مراهقاً فی زمن شیخنا فاخذناه من الاماء المربّیات

وایشان فقهایند و مراهق شد در زمان شیخ ما پس ورگرفتیم از کنیزان تربیت کننده

لنعلّمه الاداب والسّنن واجال الخان فی المقام واطال فی الکلام ولعب بذنبه

برای آنکه تعلیم نمائیم باو اداب وسنن را وخان جولانی نموده در این مقام وطول داده کلام را وبازی نموده بادُمش

والسّبال حتّی آل الحال الی مقالة قرّة عین القزوینیّة راقصة بالغنج

وسبیل خویش تا اینکه مآل حال را کشانیده بسوی گفته قرة العین قزوینی که در حال رقص وعشوه

والدّلال المختال انکحت وزوجت قد فرّ من المیدان وقال الخان

وناز برخود بالیده میگفت نکاح و تزویج از میدان بنا مرسی فرار کرده وخان گفته

فی ارشاده ان بعث الانبیاء والرسل ونصب الحجج وانزال الکتب
در ارشادش اینکه بعثت انبیاء و رسولان و نصب نمودن حجتها و فرو فرستادن کتب
کلها لاثبات الرکن الرابع وهو بمنزلة اصل الکعبة فی مسجد
تمامی برای ثابت نمودن رکن رابع بوده و او بمنزلهٔ اصل کعبه است در مسجد
الامامة فی حرم النبوة فی عالم ارض التوحید فعلی الاسلام السلم
امامت در حرم نبوت در عالم زمین توحید پس بر حال اسلام والسلام
وقالوا بکفر من انکر الرکن الرابع وانهم ناصبین واخوان المکاشرة
و قائل شده اند بکفر هر کسیکه انکار نماید رکن رابع را و اینکه ایشان ناصبی اند و برادر ایشان
وطهارتهم للتقیة وقال الخان فی اول المجلد الرابع من ارشاده
و پاک بودن ایشان از باب تقیه است و خان گفته در اول جلد چهارم از ارشادش
ما هذا لفظه من چگونه با دست قاصر و نفس ضعیف این مطلب را
مطلبی را که این لفظ او است
بکردن این خلق منکوس بگذارم که هزار و ده سال
که در جاهلیت غیبت گرفتار اند انتهی و تاریخ
کتابه فی ست وستین فیکون من اول ولادة الحجة داخلا
کتاب او در شصت و شش است پس میباشد از اول تولد حضرت حجة داخل
فی الجاهلیة الی ان بلغ قلمه موضعا من الکتاب قال کتابی هذا
در زمان جاهلیت تا اینکه رسید قلم او باین موضع از کتابش و گفته که این کتاب من
یعنی الارشاد مطابق لما هو مسطور فی اللوح المحفوظ حرفا بحرف
یعنی ارشاد مطابق است با آنچه نوشته شده در لوح محفوظ حرف بحرف
والسواد مطابق للاصل وقال قرائة کتابی هذا واجبة وقرائة
و سواد مطابق با اصل است و گفته خواندن این کتاب من واجب است و خواندن

(۱) در صفحه دوم از جلد چهارم ارشاد العوام چاپ تبریز و صفحه چهارم چاپ بمبئی موجود است

(۲) در صفحه ۹۵ از جلد چهارم ارشاد العوام چاپ تبریز و صفحه ۱۳۸ چاپ بمبئی موجود است

القران مستحبّة وقال من قراء خمسة اوراق من كتابي فكانّما قراء

قران مستحب است وگفته هر کسی بخواند پنج ورق از کتاب مرا پس چنان است که خوانده

التوّرية والانجيل والزّبور والفرقان وما اتى به الانبياء من عند الله

باشد توراة و انجیل و زبور و فرقان را وانچه را که انبیاء آورده اند از جانب خدا

ولا يقصر عباراته عن عبارة السّيّد ميرزا علي محمّد ابن سيّد رضا الشّيرازي

وكمى ندارد كلام او از كلام سيد ميرزا على محمد پسر سيد رضا شيرازى

البزاز في بيانه النّازل اليه من السّماء بزعمهم ان لو اجتمعت الجنّ

براز در کتاب بیان خود که نازل شده بسوی او از آسمان بگمان خودشان که گفته که هرگاه جمع شوند جنیان

والانس على ان ياتوا بحرف من حروف البيان اذا لا ياتون بحرف منه

وآدمیان بر اینکه بیاورند یک حرفی از حرفهای بیان را در این هنگام نخواهند آورد دیگر حرف

ابدًا الفصل الثّالث في الوحي قالت الاماميّه الوحي النّازل

ازان هرگز فصل سیم در وحی امامیه گویند وحی که نازل شده است

الى نبيّنا محمّد صلّى الله عليه واله كلام الله تعالى في القلم الاعلى

بسوی پیغمبر ما محمد صلی الله علیه واله کلام خدای تعالی است در قلم اعلی

فيرسمه القلم في اللّوح المحفوظ وهو معلّق في جبين اسرافيل فياخذه

که نقش میکند ازا قلم در لوح محفوظ که آن اویخته شده در پیشانی اسرافیل پس میگیرد ازا

اسرافيل ويؤدّيه الى ميكائيل وهو الى جبرائيل

اسرافیل و میرساند ازا بسوی میکائیل و او بسوی جبرائیل

وهو الرّوح الامين فينزل به من السّماء الى السّماء حتّى ينتهي الى الارض فيلقي

که او روح الامین است پس فرود می آورد ازا از آسمانی باسمانی تا آنکه میرسد بسوی زمین پس می اندازد

معناه على قلب النّبيّ او يتجسّد له فيراه بصره ويلقي الفاظه

معنی ازا بر قلب پیغمبر یا مجسم میشود برای پیغمبر که می بیند او را بچشم پیغمبر و القا میکند الفاظ وحی

قالت الاماميه

علی سمعہ الظاهرة وهو التجلّی الالهی للنبیّ صلّی الله علیه و اٰله
برگوشش ظاهری پیغمبر و این است تجلّی الهی برای پیغمبر صلی الله علیه و آله
بکلامه ولذلک تعرضه الغشوة حین ینزل علیه الوحی وقالوا
بکلام خود و از این جهت است که عارض میشود او را بیحالی هنگامیکه نازل میشود براو وحی و گویند
لاینزل جبرئیل بالوحی بعد محمّد ابن عبد الله ابن امنہ الی احد من
که نازل نمیشود جبرئیل با وحی بعد از محمّد بن عبد الله فرزند امنه بسوی هیچیک خواه
امام وغیره ولو کان بحرف واحد وان کان ینزل لامورٍ اخری
امام و خواه غیر او هرچند بیک حرف باشد اگر چه نازل میشود برای کارهای دیگر
غیر الوحی علی الاوصیاء ویؤیّد الاولیاء فی المعنی غیر الرؤیة
غیر وحی خدا بر اوصیاء و تائید می نماید اولیاء را در معنی بی دیدن بچشم
وقالت الشیخیّه انّ الوحی عبارة عن توجّه خیال النبیّ
و شیخیه گفته اند بدرستی که وحی عبارت است از متوجه شدن خیال پیغمبر
الی نفسه ونفسه الی عقله وانزال عقله المعانی الی نفسه
بسوی نفس خود و نیز نفس او بسوی عقلش و فرود آوردن عقل او معنیها را بسوی نفس او
ونفسه الی خیاله والعقل هو جبرئیل النّازل علیه صرّح
و نفس او بسوی خیالش و عقل همان جبرئیل است که نازل میشود براو تصریح نموده
به الخان فی الارشاد فی المقصد الثالث فی النبوّة وقال هناک
باین خان در ارشادش در مقصد سیم که در نبوت است و گفته در آنجا
انّ النبیّ مهما کان متوجّها الی مسئلة علمیّه کان غافلا عن
که پیغمبر چون متوجه بوده باشد بسوی یک مسئله علمیه می باشد غافل از
سایر المسائل فیتدرّج له العلم شیئا بعد شیئ فی الدّنیا
سایر مسئلها پس بتدریج حاصل میشود علم برای او چیزی بعد از چیزی در دنیا

وقالت الشیخیّه

والبرزخ وقال كثيراً ما يسئل عن الائمّة من الاحكام الشرعيّه
و برزخ و گفته است بسی اوقات سؤال میشد از ائمه ع از احکام شرعی
ولم يكن لهم جواب حتّى يلقى اليهم من عقلهم فيقصر زمان لا لقا
که جوابی نداشتند تا اگر القا میشد برایشان از جانب عقل ایشان پس کوتاه میشد زمان القا جواب
ويطول فان قلت فكيف يرمون هؤلآء بالغلوّ في حقّهم وهذه
و بطول نیز می انجامید اگر بگوئی پس چگونه تهمت زده میشوند شیخیان به غلو در حق ائمه ع و حال آنکه این است
خرافاتهم قلت انّ التّناقض في كلماتهم غير معدودة ولا محدودة
خرافات ایشان جواب گوئیم که تناقض گوئی در کلمات ایشان ناشمار و بی حدّ است
ويقولون بجواز اجتماع النّقيضين ولا سيّما في ذات الواجب
و خود قائلند بجواز اجتماع دو نقیض خصوصا در ذات واجب تعالی
ويستدلّون بوجود ملك نصفه من النّار ونصفه من الثّلج
و استدلال می نمایند بوجود ملکی که نیمه آن از آتش و نیمه ان از برف است
وهذا معروف منهم الفصل الرّابع في العصمة قالت الاماميّة
و این معروف است از ایشان فصل چهارم در عصمت امامیه گویند
الانبيآء معصومون من الكبائر والصّغائر عمداً وسهواً قبل البعثة
که پیغمبران معصوم اند از گناهان کبیره و صغیره چه عمدی و چه سهوی پیش از مبعوث
وبعدها وكذلك الائمّة عليهم السّلام وقالت الشّيخيّة
شدن و بعد از ان و همچنین ائمه علیهم السلام و شیخیه گفته اند
يجوز الكبائر والصّغائر عمداً وسهواً قبل البعثة وبعدها
که جایز است گناهان کبیره و صغیره بر نبی عمداً و سهواً خواه پیش از بعثت و خواه بعد از ان
صرّح بالسهو شيخهم في جوامع الكلم وقال يغيب عنهم الملك
و تصریح نموده بر جایز بودن سهو شیخ ایشان در جوامع الکلم و گفته که غایب میشود از نزد ایشان ملکی

قالت الاماميّة

وقالت الشّيخيّة

در صفحه ۱۹۴ از جلد چهارم ارشاد العوام چاپ تبریز و صفحه ۱۳۲ چاپ بمبئی موجود است

المسدّد وله فی المقام تفصیل مضحک ذکرناه فی الکتاب الکبیر
که تأیید کننده ایشان است و او را در اینمقام تفصیل خنده آوری است که ذکر نموده ایم آنرا در کتاب بزرگ

وقال الخان فی الارشاد هذا ما لفظه فی المجلد الرابع پس اگر
و خان گفته در ارشاد آنچه را که این بعینه لفظ اوست در جلد چهارم

خداوند مصلحت داند در بقای دین آن پیغمبر که از دنیا میرود البته قایم مقامی از برای این پیغمبر
قرار دهد که اقلاً در حفظ شریعت معصوم بوده باشد اگرچه در
جاهای دیگر معصوم نباشد وفیه کفایة لمن اراد الهدایة
و در این کلام کفایت است برای کسیکه بنای هدایت شدن دارد

وهذه العبارة مسطورة فی ارشاده المطبوع ببلدة البمبئی وقد
و این عبارت نوشته شده است در ارشادش که چاپ شهر بمبئی است و تحقیق

صحّحه هو بنفسه وان کان فی مبحث العصمة اثبتها لهم وقد قسّمها
تصحیح نموده آنرا خود او اگرچه در بحث عصمت عصمت را ثابت نموده برای ایشان و تقسیم نموده آنرا

بعصمة عقلیّة وعصمة نفسیّة ووجودیّة وقسّمها الشیخ فی شرح
بعصمت عقلی و عصمت نفسی و وجودی و قسمت نموده عصمت را شیخ در شرح

الزیارة بعصمة ذاتیة وقال بها النبیّنا والائمة وعصمة عرضیّة
الزیاره بعصمت ذاتی و قائل شده این عصمت از برای پیغمبر ما و ائمه ع و بعصمت عرضی

وقال بها فی سایر الانبیآء ولا یفهم مراده من الذاتیة والعرضیة
و قائل شده آن در بارهٔ سایر پیغمبران و نمی فهمد مقصود او را از عصمت ذاتی و عصمت عرضی

لا هو نفسه ولا غیره وهو من سقطاته فی اصطلاح الخاصة وقال الخان
نه خود او و نه دیگری و آن یکی از لغزشهای اوست در ندانستن این اصطلاح خاص شیعه خان قائل شده

بعصمة الرّکن الرّابع الّذی تسمّیه امام الزّمان حیث یقول
بمعصوم بودن رکن رابع که او را امام زمان میداند چنانکه خود گفته

در ارشاد

درصفحہ ۹ از جلد چہارم ارشاد العوام چاپ تبریز و صفحہ ۱۱ چاپ بمبئی موجود است

قالت الامامیۃ

وقالت الشیخیۃ

فی ارشاده غیر مرة پس امام غایب بکار مردم نمیخورد مردم
در ارشادش مکرر امام حی حاضر معصوم میخواهند وسیاتی تفصیله انشاء

الفصل الخامس فی معراج نبینا محمد صلی اللہ علیہ والہ

فصل پنجم در معراج پیغمبر ما محمد صلی اللہ علیہ والہ

قالت الامامیۃ عرج نبینا بجسده العنصری الدنیاوی الشریف
امامیہ گویند عروج فرموده پیغمبر ما با بدن عنصری دنیائی شریف خود

حیا یقظانا ملبسا ناعلا راکبا للبراق مخدوما بجبرئیل واخوته
درحال زندگی وبیداری با لباس ونعلین وسواری بر براق وخدمتکار او بود جبرئیل و برادران او

الی السموات ثم کذلک الی العرش وبقی جبرئیل دبراقه عند
بسوی آسمانها پس از ان بهمین کیفیت تا عرش رفت و باندند جبرئیل و براق در نزد

سدرة المنتهی فسار بوفرفا الی قاب قوسین او ادنی علی ما ورد
سدرة المنتهی پس از ان سیر نمود بر رفرف تا قاب قوسین او ادنی چنانچه وارد شده

فی نص القران والسنۃ من غیر تاویل وقالت الشیخیۃ
در صریح قرآن واحادیث که تاویل بردار نیست وشیخیہ گفته اند

بما هو لفظ الشیخ فی رسالتہ المسماة باللطیفیۃ قال انہ لما
چیزیرا که این است لفظ شیخ در رسالہ خود که نامیده از الطیفیۃ گفته بدرستی که آنحضرت چون

اراد العروج القی فی کل کرة ما منها فالقی ترابہ فی التراب ومائہ
اراده معراج رفتن نمود بینداخت در هر کره آنچه را که از جنس آن کره بود پس بینداخت جنبه خاکی خود را در کره خاک وجنبه آبی خود را

فی الماء وهوائہ فی الهواء ونارہ فی النار وکل قبضة فی تلک
در کره آب وجنبه هوائی خود را در کره هوا وجنبه ناری خود را در کره نار و هر یک از چهار قبضه چهار عنصر بدن خود را در کره

السماء ثم لما رجع اخذ من کل کرة ما القی فیها وصرح علیہ
خود گذاشت پس از ان که مراجعت نمود برداشت از هر کره آنچه را که گذارده بود در ان و تصریح کرده بر این

فی جمیع کتبه ولهم میدانٌ وفی العرصة جولان ومن بیانه تشبیه

درهمه کتابهای خود والیشانرا درین مطلب میدانی است و در این عرصه جولانی واز جمله بیان اوست تشبیه نمودن

المعراج باکل الغذاء وتحلیله واخراج ثقله الی ان یحصل الروح

معراج را بخوردن غذاء و تحلیل رفتن آن و بیرون انداختن ثقل ان تا انکه حاصل میگردد روح

البخاری فی القلب ثم یصعد الی الدماغ وقد صعدها الخان

بخاری در قلب پس از ان صعود میکند بسوی دماغ و بتحقیق صعود داده مرتبه از خان

فی معراج الغذاء الماکول الی ان جعلها نفساً وعقلاً وفؤاداً وقد

در معراج غذای خوردنی تا انکه گردانیده انرا نفس و عقل و دل و بتحقیق

ذکرنا عباراتهم فی الکتاب الکبیر ونقضنا ما ابرموه بزعمهم

ذکر کرده ایم عبارتهای ایشانرا در کتاب بزرگ وازهم بریدیم انچه را که بافته بودند بگمان خود

ولا حاجة الی تزییفه وبیان خروجه من الدین ومن فروع انکارهم

وحاجتی نیست به اظهار بدی قولشان وبیان خروج آن از دین اسلام واز فروع انکار ایشان

للمعراج الجسمانی انکارهم لشق القمر حیث قال الشیخ فی الموضع المذکور ان الخرق والالتیام

مر معراج جسمانی را منکر بودن ایشانست شق القمر را چنانکه شیخ گفته در موضع مذکور اینکه جدا شدن و پیوند شدن

فی مادة الفلک ممتنعان ولکن الرسول حجب عن الخلق ضوء القمر

در مادهٔ آسمان محال است ولیکن پیغمبر مخفی نموده از خلق روشنی ماه

السماوی واظهر للناس صورة قمر فی الهواء وشقها فلم یکن الشق

آسمانی را و نمایاند از برای مردم صورت ماهی در هوا و دو پاره کرد ان را پس نبود دو پاره شدن

فی مادة القمر وجسمه وهذا کما تری صرح به فی مقالة ابی جهل

در مادهٔ ان ماه و جسم ان واین مطلب چنانچه می بینی تصریحی است در قول ابوجهل که آنرا

حکاه الله تعالی فی قوله وان یروا آیة یعرضوا ویقولوا هذا سحر

حکایت میفرماید خدای تعالی در کتاب خود که اگر به بینند معجزه را اعراض میکنند و میگویند این سحر

قالت الامامیہ

مستمر المقصد الثالث فی الامامه وفیه فصول خمسة
ثابتی است مقصد سیم در امامت و در آن است فصلهای پنج گانه

الفصل الاوّل قالت الامامیّة الامامة ریاسة عامة
فصل اوّل گویند امامیه که امامت ریاست عمومی است

الهیّة بعهد معهود من الله تعالی واختیاره ووصایة
از جانب خدا بعهدیکه عهد گرفته شده از خدای تعالی و باختیار اوست و وصیت نمودن

النّبیّ ونصه او نصّ وصیّه ومن ضروریات الاثنی عشریة کونهم
پیغمبر و فرمان صریح آنحضرت یا فرمان صریح وصی اوست و از ضروریات مذهب اثنی عشری است بودن آن

اثنی عشر رجلا لایزاد علیهم ولا ینقص عنهم احد ویجب کونهم
بزرگواران دوازده مرد نه زیاد میشود بر عدد ایشان و نه کم میشود از ایشان کسی و واجب است بودن ایشان

قرشیا هاشمیا طالبیا علویا فاطمیا ومن بعد الحسن حسینیا
از قریش و بنی هاشم و از نسل ابی طالب و علی و فاطمه و پس از امام حسن از نسل امام حسین

لایجتمع فی اخوین من بعد الحسین علیه السلام وواحدا بعد
و جمع نمیشود امامت در هیچ دو برادری بعد از امام حسین علیه السلام و هر یکی بعد از

واحد فهی فی ولده یرثها ولده عن والده الی ان ختم الامر بالثانی
دیگری است پس امامت در اولاد اوست که بمیراث می برد هر پسر از پدر خود تا آنکه ختم شد امر امامت با مام

عشر المغیب هو الحجة ابن الحسن بن علی بن محمد بن علی بن موسی
دوازدهم که غائب است و اوست حجة بن الحسن بن علی بن محمد بن علی بن موسی

بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین اخ الحسن بن علی بن ابی
بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین برادر حسن بن علی بن ابی

طالب علیهم السلام من ذریة رسول الله وهذا الثانی عشر حی فی
طالب علیهم السلام که از ذریه رسول خداست و این امام دوازدهمین زنده است

الدّنیا مرزوق فوق الارض تحت السّمآء یاکل ویشرب وینکح وهو

دنیا روزی میخورد بر روی زمین در زیر آسمان میخورد ومی آشامد ونکاح میفرماید وآن

شخصٌ واحدٌ روحاً وجسماً وسنه الشّریف الیوم الاحد الثّانی من

حضرت شخص واحدی است بیک روح ویک جسم وسن شریف آن بزرگوار امروز که روز یکشنبه دویم از

شهر جمادی الاولی من سنه ۱۳۰۳ الف وسبعة واربعون عاماً یحفظ الله

ماه جمادی الاولی از سنه ۱۳۰۳ یکهزار وچهل وهفت سال است نگاه داری میکند خدا

به دینه ویمسك به السّمآء وارضه وهو قطب الزّمان وامام

او دین خود را و بر پا میدارد او آسمان وزمین خود را واوست قطب زمان وامام

الزّمان الّذی من مات ولم یعرفه مات میتة الجاهلیّة ومیتة

زمان که هر که بمیرد ونشناسد او را مرده خواهد بود بمردن جاهلیت وبمردن

کفر ونفاق فمن ادّعا من بعده الامامة لنفسه او لغیره فهو امّا

کفر ونفاق پس هر که ادعا کند بعد از آنحضرت امامت را برای خود یا برای دیگری پس آنکس یا

ولد الزّنا او ولد حیض ومطعون فی عجانه وله علیه السّلام

زنازاده است یا ولد حیض یا دست بردی به دُبر او شده وبرای آنحضرت علیه السّلام

ظهور بعد غیبته من مکّة بیت الله الحرام بعد الصّیحة من جبرئیل

ظهوریست پس از غایب بودنش از مکه که بیت الله الحرام است بعد از صیحه وندائی از جبرئیل

وخروج السّفیانی من آل امیّة یملأ الارض قسطاً وعدلاً کما ملئت

وبعد از خروج سفیانی که از بنی امیه است پر میکند زمین را از عدل وداد همچنانکه پر شده

ظلماً وجوراً ولا ظهور الّا له ولا امکان لظهوره الّا مکّة وعلامة

از جور وستم وهیچ ظهوری نیست مگر برای او وهیچ مکانی برای ظهور او نیست مگر مکه ونشانه

الحتمیة الّتی لابدّ فیها الصّیحة والسّفیانی وخروج الدّجال ونزول

یقینی که لابد منه است ندای آسمانی وآمدن سفیانی وخروج دجّال وفرود آمدن

عیسی

العیسی علیه السلام من السماء الی الارض وهؤلاء الاثنی عشر
عیسی علیه السلام است از آسمان بسوی زمین واین دوازده امام
معصومون کعصمة النبی ولو خلت الارض ولا احد منهم
معصومند مثل معصوم بودن پیغمبر واگر خالی ماند زمین وهیچیک از ایشان نباشد
لساخت الارض باهلها وهم عباد مربوبون مکرمون لایسبقونه
هر آینه فرو میبرد زمین اهل خود را وایشان بندگانی هستند مخلوق وگرامی پیشی نمی گیرند برخدا بهیچ
بالقول وهم بامره یعملون یسئلون الله فیخلق ویسئلونه
گفتاری وایشان بفرمان خدا کار میکنند سؤال میکنند از خدا پس خدا می آفریند وسؤال میکنند
فیرزق هذا اعتقادهم علیه نحی وعلیه نموت وعلیه نبعث
از او پس روزی میدهد این است اعتقاد امامیه که بر آن زنده ایم وبر آن میمیریم وبر آن محشور خواهیم شد
انشاء الله اللهم هذه امانتی عندك فردها علی عند وفاتی
انشاء الله تعالی بارخدایا این اعتقاد امانت من است نزد تو پس بازگردان آنرا بر من در نزد مرگ
وفی قبری ومبعثی وصراطی ومیزانی لکی ادخل بها الجنة و
ودر قبرم وحشرم وصراطم ومیزانم تا آنکه بسبب آن داخل بهشت شوم و
ابعد بها من النار امین یارب العالمین بمحمد واله الطاهرین
دور شوم بآن از آتش امین یارب العالمین بحق محمد وآل پاکان
المعصومین صلوات الله علیهم اجمعین من الان الی یوم
معصوم مان او صلوات خدا باد بر همگی ایشان از حال تا روز
الدین ولعنة الله علی اعدائهم اجمعین وقالت الشیخیة
جزا ولعنت خدا باد بر دشمنان شان بتمامی وشیخیه گفته اند
ان الامام الزمان غیر الائمة الاثنی عشریة ولابد فی کل زمان
بدرستی که امام زمان غیر ائمه اثنی عشر است ولابد است در هر زمانی

وقالت الشیخیة

عن امام غيرهم وهذا صريح كلماتهم كما صرّح به العبد الاثيم

از بودن امامی غیر ایشان واین صریح کلماتش نست چنانکه تصریح نموده این عبد اثیم

فی فوائده السّبع فی شرح الخيط لجابر بن زيد وصرّح فی سبعة

در رساله فواید سبع که در شرح حدیث خیط جابر بن زید است وتصریح نموده در هفده

عشر مواضع منها بقوله فامام الزّمان غير الائمّة الاثنی عشر

موضع از آن بگفته خود که پس امام زمان غیر دوازده امام میباشد

وقال فی المجلّد الرّابع من ارشاده ممّا يقرب من خمسين ورقا فی

وگفته در جلد چهارم از ارشادش در قریب به پنجاه ورق

كلّها يستدلّ بانّ الامام الغايب لا يكتفی به وهذا صريح

در همه انها استدلال میکند بانکه امام غایب کفایت نمی کند واین هست صریح

پس چنانچه بخدای نادیده اکتفا میتوانید نمود بامام غائب هم اکتفا میتوانید نمود وقال فی موضع اخر

ودر موضع دیگر گفته

استاد غایب چگونه تربیت شاگرد میتواند نمود الفصل الثانی

والثالث فی انّ الائمّة

تنحصر فی بنی هاشم وفی انّهم اثنی عشر لا زايد ولا ناقص

منحصر اند در بنی هاشم ودر اینکه ایشان دوازده نفر اند نه زیاد ونه کم

قالت الاماميّة يرثها ولدٌ عن والده واولوا الارحام بعضهم

امامیه گویند بمیراث میبرد امامت را فرزند هر امامی از پدر خود وصاحبان خویشی ورحم بعضی

اولی ببعض فی كتاب الله وانّ عدّة الشّهور عند الله اثنی

از ایشان اولی میباشند ببعض دیگر در کتاب خدا وبدرستی که شماره ماه ها نزد خدا دوازده

عشر شهرًا فی كتاب الله يوم خلق السّموات والارض

ماه است در کتاب خدا روزیکه آفریده آسمان ها وزمین را

ا در صفحه ۹ از جلد چهارم ارشاد العوام چاپ تبریز وصفحه ۱۱ چاپ بمبئی موجود است

۲ در صفحه ... از جلد چهارم ارشاد العوام چاپ تبریز وصفحه ۱۸ چاپ بمبئی موجود است

قالت الاماميّة

اربعة

اربعة منها فلا تظلموا فيهن انفسكم وقالت الشيخية
چهار از انها بوده پس ستم نکنید در انها خود را و شیخیه گفته اند
ایضا لا ینحصر فی بنی هاشم ولا فی العلوی ولا الحسینی بل ولو
نیز که ائمه منحصر نیستند در بنی هاشم و نه در اولاد علی ع و امام حسین ع بلکه هرچند
کان مطیرفیا او ترکانیا یعد من ذریة الحسین لان الحسین
که مطیرفی یا ترکانی باشد شمرده میشود از ذریه حسین ع زیرا که حضرت حسین
ام المؤمنین کعلی صرح بذلک الخان فی ارشاده فی مواضع
مادر مومنان است مثل علی تصریح نموده باین مطلب خان در ارشادش در مواضع
کثیرة وقال فیه فی تفسیر وازواجه امهاتهم پس ائمه امهات
بسیاری و گفته در آن در تفسیر آیه وازواجه امهاتهم
زنان پیغمبرند وامیر المؤمنین ام المؤمنین حقیقی است
ودر آخرت زن پیغمبر منحصر است بعلی بن ابیطالب ع
وصرح به فی حواشیه علی القران المجید فی تفسیر الایة
و تصریح کرده باین در حاشیه ها که بر قرآن مجید نوشته در تفسیر آیه
المذکورة الفصل الرابع فی ان عصمتهم کعصمة النبی صلی الله
مذکوره فصل چهارم در اینکه معصوم بودن ائمه مثل معصوم بودن پیغمبر
علیه واله قالت الامامیه یجب ان یکون الامام معصوما
صلی الله علیه و آله است امامیه گویند واجب است که بوده باشد امام معصوم
من الله والمراد من العصمة هی الامتناع الاختیاری بالله عما
از جانب خداوند و مقصود از معصوم بودن باز داشتن خود است از روی اختیار خود باعانت خدا از آنچه
حرم الله وکرهه عمدا وسهوا وقالت الشیخیة بما سبق
حرام نموده خداوند او را و مکروه نموده خواه عمدا و خواه سهوا و شیخیه گفته اند بنحویکه گذشت

وقالت الشیخیة

در صفحه ۱۰ از جلد سوم ارشاد العوام چاپ تبریز و صفحه ۱۱ چاپ بمبئی موجود است ۱۲

قالت الامامیة

وقالت الشیخیة

(٣٠)

در صفحه ۹۴ از جلد چهارم ارشاد العوام چاپ تبریز و صفحه ۱۳۲ چاپ بمبئی موجود است ۱۲

لفظه من الخان وهو مستلزم ان لا یکون الامام معصوما فی
نقل عبارت ان از خان وآن لازم دارد که نبوده باشد امام معصوم فی

نفسه فقط لو کان فی الاحکام الشرعیة فانه یقول ولو
نفسه وبس اگر بوده باشد در احکام شرعیه بوده باشد زیرا که او میگوید اگرچه

بمعونة السایرین واما فی غیر احکام الشرعیة فلا فانه
باعانت سایرین بوده باشد واما در غیر احکام شرعیه پس نه زیرا که

یقول اگرچه در جاهای دیگر معصوم نباشند
گفته وهذا یشتمل الکبائر والصغائر عمدًا وسهوًا حال
واین کلام او شامل میشود گناهان کبیره وصغیره عمدی وسهوی را چه در حال

الامامة وقبلها وصرح شیخهم بان الحسن وسایر الائمة
امامت وچه پیش از آن وصریح گفته شیخ ایشان که امام حسن ع وسایر ائمه

کانوا عالمین بوجود السم قبل تناولهم اما حین التناول
دانا بودند به بودن زهر پیش از تناول نمودن شان اما در حین تناول فرمودن

فغاب عنهم الملک المسدد فتناولوا بالشرب وغیره
پس غایب شده از ایشان ملکه مؤید ایشان است پس اقدام می نمودند بنوشیدن وغیر آن

وقال بالاسهاء والانامة فی النبی وانت تعلم ان
وقائل شده بسهو افتادن وبخواب رفتن در پیغمبر وتو میدانی که

هذا خلاف الاجماع فعلا محصلا ومنقولا متواترا وان نسب
این خلاف اجماع است فعلا باجماع محصل واجماع منقول بتواتر اگرچه نسبت داده شده

الی بعض الاقدمین والله اعلم بمراده الفصل الخامس قالت
ببعضی از قدماء وخدا داناست بمقصود آن بعض فصل پنجم

فالت الامامیة

الامامیّة لا یشترط فی الامام ان یکون حاضرا ظاهرا مبسوط
امامیه گویند که شرط نیست در امام اینکه حاضر بوده باشد وظاهر و مبسوط
الید ذا تصرّف ظاهرانی بل لا تخلو الارض من حجّة الله امّا
الید وصاحب تصرّف ظاهری بلکه باید خالی نماند زمین از حجة خدا که یا
ظاهرا مشهورا او غائبا مستورا کی لا یبطل حججه وتبیانه
ظاهر وهویدا باشد ویا غائب وناپیدا تا انکه باطل نشود حجتها و بیانهای او
ولا یظلّ اولیائهم وقالت الشّیخیّه یجب ان یکون
وگمراه نشوند دوستان انها وشیخیه گفته اند واجب است که امام
ظاهرا بارزا یعرف فلا فائدة فی الغایب بل الامام الغایب
ظاهر وهویدا باشد که شناخته شود پس فایده نیست در امام غایب بلکه امام غایب
کالرّسول المیّت وهذا کثیر فی عبارات الخان فی الارشاد
مانند پیغمبر مرده است واین بسیار است در عبارتهای خان در ارشاد
وقد اشرنا الیها سابقا ومن اراد التّفصیل فلیرجع الی کتابه
وتحقیق اشاره نمودیم بانها در سابق وهر که تفصیل خواهد پس مراجعه کند بکتاب او
او کتابنا المقصد الرّابع فی المعاد وفیه فصول خمسة
یا کتاب ما مقصد چهارم در معاد ودر ان پنج فصل است
الفصل الاوّل قالت الامامیّه انّ المعاد فی المعاد هو
فصل اوّل امامیه گویند انچه برگشتنی است در محشر خود
الانسان ببدنه الشّخصی الدّنیاوی وروحه والبدن هو
انسان است با بدن شخصی دنیائی وروحش وبدن همان است
المخلوق من العناصر الّتی هی تحت فلک القمر ویقولون ینفخ فی الصّور
که افریده شده از عناصریکه در زیر فلک قمر است وگویند که دمیده میشود در صور

وقالت الشیخیه

درصفحه ۹ از جلد چهارم ارشاد العوام چاپ تبریز وصفحه ۱۱ چاپ بمبئی موجود است

قالت الامامیة

فيموت كلّ من في الارض ويفنى كلّ من في السّموات فاذا
پس میمیرد تمامی هرکه درزمین است وفانی میشود تمامی هرکه دراسمانهاست پس چون
اراد الله انشاهم انشأة الثّانية احى الله اسرافيل بكلمة كن
اراده نماید خداوند زنده نمودن انهارا درنشأة آخرت زنده میکرداند اسرافیل را بکلمهٔ کن
فيلتقم الصّور ويقول في صوره ايّها العظام البالية والاعضاء
پس بدهان میکیرد صوررا ومیکوید درصورش ای استخوانهای پوسیده واعضای
المتفرّقه والشّعور المنفصله هلمّوا الى العرض على الله تعالى
ازهم پاشیده وموهای جداشده بشتابید بسوی محضر خدای تعالی
وقبل ذلك يزلزل الارض فيجتمع تراب الرّوحانيين في قبورهم
وپیش ازاین میلرزد زمین پس جمع میشود خاک روحانیان درقبرهایشان
لا يعزب عن علمه مثقال ذرّة فيمطر من المزن اربعون
فرونمیماند ازعلم او بقدر ذرّهٔ پس میبارد ازابرسفید چهل
صباحا مطرا له ريحة المنى فيغرق الارض فيتكلّم اسرافيل
صباح بارانی که اورا بوی منی است پس غرق میشود زمین پس تکلّم میکند اسرافیل
ستّة كلمات فبكلمة الاوّل يكون النّاس طينا وبالثّانية
بشش کلمه پس بکلمهٔ اوّل مردم کل میشوند وبکلمه دویم
يكون النّاس صورا وبالثّالثه تستوى ابدانهم وبالرّابعة
مردم صورتها میشوند وبسیم درست میشود بدنهای ایشان وبچهارم
يجرى الدّم في عروقهم وبالخامسة تنبت الشّعور وبالسّادسة
جاری میشود خون دررکهای ایشان وبپنجم می روید موبها وبششم
يقول قوموا فاذا هم قيام ينظرون فيعيد الله الخلق سيرة خلق
می کوید برخیزید پس ناگاه آنهنگام مردم برپا ایستاده نظر میکنند پس عود میدهد خداوند خلق را بروش افرنیش

وقالت الشيخية

ابائهم ادم من غير توالد فيبعث الله الموتى من قبورهم و قالت

پدرشان آدم بدون زائیدنی پس برمی انگیزاند خداوند مرده گان از قبرهایشان و شیخیه

الشيخية ان الجسم جسمان والجسد جسدان جسد عنصري

گفته اند که جسم دو جسم است و بدن دو بدن است یک بدن عنصری

دنياوى وهو مخلوق من عناصر هذه الدنيا التى هى تحت فلك

یعنی خاکی دنیائی که آن آفریده شده است از عناصر این دنیائی که آن در زیر فلک

القمر وهذه تفنى ويلحق كل شيئ الى اصله ويعود اليه عود

قمر است واین فانی میشود و ملحق میشود هر چیزی به اصل خود و باز میگردد بان بازگشت

ممازجة واستهلاك فيعود مائه الى الماء وهوائه الى الهواء

ممزوج شدن و مستهلک بودن یعنی برمیگردد جزء آبی ان بسوی آب و جزء هوائی ان بسوی هواء

وناره الى النار وترابه الى التراب ولا يرجع ولا يعود لانه كالثوب

و آتشی آن بسوی اتش و خاکی آن بسوی خاک و بازگشتی ندارد و عود نمیکند زیرا که آن مانند جامه است

يلقى من الشخص والثانى جسد اصلى من عناصر هورقليا وهو كامن

که انداخته میشود از شخص و دویم بدن اصلی است که از عناصر هورقلیائی است و آن مندمج

فى هذا المحسوس وهو مركب الروح فيقوم للحساب هو الجسد

در این بدن ظاهری و آن است که مرکب سوار روح است و برمیخیزد برای حساب و آن است

الذى يتألم ويتنعم وهو الباقى وبه يدخل الجنة والنار وهذه

آن بدنیکه در الم می افتد و به نعمت میرسد و آن است که باقی است و بان داخل بهشت و دوزخ میشود و این

المقالة منهم متكررا فى الكتب من غير عد وما سطرناه من عين

گفتار از ایشان مکرر است در کتبشان بیشمار و آنچه را که ما نوشتیم از خود

عبارة ابن صقر فى شرح الزيارة وعبائرهم مسطورة فى

عبارت پسر صقر است در کتاب شرح الزیاره و عبارتهای ایشان مذکور است در

السیف المسلول مع اجوبتها و شبههم فی المقام شبه
کتاب سیف المسلول با جوابهایش و شبههای اینها در اینمقام مانند شبههای
منکری الانبیاء کامیة ابن خلف وغیره قال الله تعالی وضرب
آنانستکه منکر پیغمبران بودند مثل امیة بن خلف و غیر او چنانچه قول حقتعالی است و بزد
لنا مثلا و نسی خلقه قال من یحی العظام وهی رمیم ولا
از برای ما مثل و فراموش نمود آفرینش خود را گفت که زنده خواهد کرد استخوانها را که پوسیده است و
حاجة الی بیان فساد هذا القول فانه کافر لانکاره
احتیاجی نیست بسوی بیان خرابی این قول زیرا که او کافر است بجهة انکار او
الضروره صریحا الفصل الثانی قالت الامیة ان الروح
ضروری دین را صریحا فصل دویم امامیه گویند بدرستیکه روح
تعود الی بدنه الدنیاوی فی القبر و یسئل عنها فیه قال الله
بر میگردد به بدن دنیائی در قبر و سؤال کرده میشود از آن در قبر که قول حق
تعالی و کل انسان الزمناه طائره فی عنقه و نخرج له یوم القیمة
تعالی است و هر انسان را میگیریم صحیفهٔ اعمال او را در گردنش و بیرون می‌آوریم بجهة او در روز قیامت
کتابا یلقیه منشورا اقرء کتابک الخ وقالت الشیخیة
کتابی را که می‌یابد او را باز شده که بخوان کتاب خود را الخ و شیخیه گفته اند
السؤال عن الروح والجسد الهورقلیائی یعنون البرزخی و یخالفون
که سؤال از روح و جسد هورقلیائی است و مرادشان برزخی است و مخالفت دارند
الامامیه فی عالم احکام القبر و یؤلون کتابة الاعمال بالسبابه
با امامیه در عالم احکام قبر و تأویل میکنند نوشتن اعمال را با انگشت شهادت
و ریق الفم علی الکفن بما ذکروه فی کتبهم نقلناها فی الکتاب الکبیر
و آب دهان بر کفن به چیزها که ذکر کرده اند از در کتابهای خود نقل کرده ایم آنها را در کتاب بزرگ

قالت الامامیة

وقالت الشیخیة

قالت الامامية

الفصل الثالث قالت الامامية عالم البرزخ متوسط بين
فصل سیم امامیه گویند عالم برزخ عالم وسطی است میان
الدنیا والاخرة والارواح فیها علی اقسام امّا مؤمن ماحض
دنیا و اخرت و ارواح در آن عالم بر اقسامی میباشند یا مؤمن خالص
الایمان فیکون روحه فی الجسد البرزخی فی باطن وادی السلام
الایمان است پس میباشد روح او در بدن برزخی در اندرون وادی السلام
وهی الجنّتان المدهامّتان او ماحض الکفر فیکون معذّباً
که آنست بهشت مدهامتان که مذکور است در قرآن یا خالص الکفر است پس معذب میباشد
فی باطن برهوت او مستضعفا فیلهی عنهم فیکون ارواحهم فوق
در وادی برهوت یا مستضعف است پس ایشان را ثواب و عقابی نیست در برزخ پس هستند ارواح ایشان بر
قبورهم الی یوم القیمة فعالم البرزخ دار جزاء لا تکلیف فیها
روی قبرهای ایشان تا روز قیامت پس عالم برزخ دار جزاست که تکلیفی در آن نیست
الا للبله والصبیان بما ورد من انّما یؤجج لهم نار فیکلّفون بالدخول
مگر برای ابلهان و نابالغان بنحویکه وارد شده که برافروخته میشود برای ایشان آتشی و تکلیف کرده میشوند بداخل
فیها فمن دخلها صارت علیه برداً وسلاماً ومن لم یدخلها
شدن در آن پس هر یک از ایشان که داخل شد میگردد بر او خنک و سلامت و هر که داخل نشود
ادخل فیها کرها وقالت الشیخیة هی دار الرجعة فاذا اجتمع
داخل میکنند او را در آن باکراه و شیخیه گفته اند که برزخ عالم رجعت است پس وقتیکه جمع شوند
فیها افراد ابن آدم قام الحجّة فیها بالامر وظهر الدین کلّه فهناك یعبد الله
در آن افراد اولاد آدم برپا میدارد حجت پیغمبر در آن عالم امر الهی را و ظاهر شود دین تمامی پس در آنجا عبادت
بغیر شرك وقد نقلنا عبائرهم هنا وفی الکتاب الکبیر الفصل الرابع
کرده میشود خداوند بدون شرک و کفر و بتحقیق نقل نموده ایم عبارتهای ایشان را در اینجا و در کتاب بزرگ فصل چهارم

وقالت الشیخیة

قالت الامامیہ ان الثواب ثوابان ثواب اختصاص و ثواب

امامیہ گویند کہ ثواب دو قسم ثواب است یکے ثواب مخصوصی و یکے ثواب

استحقاق و ان الانبیاء والائمۃ علیہم السلام لہم ثواب

استحقاقی و ہر ستی کہ پیغمبران و ائمہ علیہم السلام مرایشان راست ثواب

الاختصاص بدوا فقاموا بحق الشکر لما من اللہ علیہم لعلمہ

مخصوصی از اول خلقت پس ایستادہ کے مودند و حق شکر را بجا آوردند از منتی کہ خداوند گذاردہ برایشان

بما یاتونہ اختیارا فاعطاہم جمیع ثواب الآخرۃ استحقاقا

بسبب علم او بانچہ بجا می آورند باختیار خود پس عطا فرمود بایشان جمیع ثواب آخرت را از روی استحقاق

وقالت الشیخیۃ بما ہو لفظہ فی ارشاد الخان قال در بہشت

و شیخیہ گفتہ اند چیزیرا کہ لفظ ان در ارشاد خان این است گفتہ

درجہ و مقامی ہست کہ بآن مقام نمیرسند مگر صابران بر محنتہا و کشتہ

شدنہا و اسیر شدنہا و پایمال شدنہا حال چکنند یا طلب انہا را بکنند

یا نکنند کو بکنند اعظم درجات سلطنت نخواہد داشت ایشان ہم

با سایر رعیت مساوی باشند ایشان ہم خیمہا بزنند و چہار سر

گوسفند بچرانند و ہذہ مقالتہ فی فصل اسرار الشہادۃ فی

و این است مقالۂ او در فصل اسرار شہادت در

بیان شان سید الشہداء کانما لم یسمع الحدیث الذی خاطب

بیان شان حضرت سید الشہداء گویا نشنیدہ است حدیثی را کہ خطاب نمودہ

اللہ الحسین ماحتمت علیک الشہادۃ الی قولہ ولا ینقص من

خداوند امام حسین ع را کہ واجب نکردم بر تو شہید شدن را تا اکہ فرمود و کم نمیشود از

درجتک شیئ و فی معناہ اخبار متظافرۃ الفصل الخامس قالت الامامیہ

درجۂ تو چیزی و در معنے این حدیث احادیث بسیارست فصل پنجم

قالت الامامیہ

وقالت الشیخیہ

قالت الامامیہ

ان

ان الصراط جسم وجسر ممدود علی جهنم الجسمانیۃ بصفاتہ
اینکہ صراط جسم است وجسری است کشیدہ شدہ بر روی جہنم جسمانی با صفاتیکہ
المذکورۃ فی الکتاب والسنہ وقالت الشیخیۃ ان الصراط و
مذکور است در قرآن واخبار وشیخیہ گفتہ اند کہ صراط
المیزان والوسیلۃ کلہا مؤلۃ معنویۃ غیر جسمانیۃ وعبائرہم
ومیزان ووسیلہ تماما تاویل دارند ومعنوییند نہ جسمانی وعبارتہای ایشان
صریحۃ فی الارشاد وغیرہ من کتبہم المقصد الخامس فی تکلیف
صریح است در کتاب ارشاد وغیر آن از کتب ایشان مقصد پنجم در تکلیف
الناس فی زمان الغیبۃ الصغری والکبری قالت الامامیۃ کان
مردمان در زمان غیبت صغری وکبری امامیہ گویند کہ بودہ است
للامام الثانی عشر فی زمن الغیبۃ المسماۃ بالصغری نواب
از برای امام دوازدہم در زمان غایب بودنش کہ نام آن غیبت صغری است نایبانی
مرضیون وسفراء ممدوحون منصوصون علیہم واحدا بعد واحد
مرضی وسفیرانی ممدوح کہ نص رسیدہ بود بر ایشان ہریک بعد از دیگری
وہم اربعۃ عثمان ابن سعید وابنہ محمد وابی القاسم حسین بن
وایشان چہار اند اول عثمان بن سعید دوم پسر او محمد سیم ابو القاسم حسین بن
روح وعلی بن محمد السمری وبعد وقعت الغیبۃ الکبری وفوض
روح چہارم علی بن محمد السمری وپس از آن واقع شد غیبت کبری وواگذار شد
الامر الی رواۃ الاخبار والاحادیث والفقہاء العارفون بالاحکام
کار بر راویان اخبار واحادیث وفقہاء عارف بہ احکام
وعرفوا بالصفات المرویۃ عن ائمتہم التی ہی مذکورۃ فی کتب
ومعرفت ایشان بآن صفتہائی است کہ روایت شدہ از ائمہ ع کہ مذکور است در کتب

وقالت الشیخیۃ

قالت الامامیۃ

وقالت الشیخیۃ

الاخبار والفقه فی القضاء وقالت الشیخیۃ لا بد فی کل

اخبار و فقه در مسئله حکومت شرعیه و شیخیه گفته اند که نا چار است در هر

زمان من امام زمان غیر الائمۃ الاثنی عشر ولهم فی هذا المقام

زمانے از بودن امام زمانی غیر از دوازده امام علیهم السلام و ایشانرا در اینمقام

متناقضات شتّی فتارة یعبّرون بالشیعة وتارة بالنقباء

تناقض گوئیهای بسیار است پس جائی تعبیر می کنند بشیعه و گاهی به نقباء

والنجباء وتارة بالرکن الرابع وتارة بالباب وتارة یفرقون

و نجباء و مرتبهٔ برکن رابع و دفعهٔ بباب و گاهی تفاوت میدهند

بینهم وجعلوا معرفة الرکن الرابع اصلاً من اصول الدین و

میان اینها و قرار داده اند شناختن رکن رابع را اصلے از اصول دین و

نسبوا منکره الی الناصبیة وتناقضوا فی القول فقالوا انّ هذا

نسبت داده اند منکر رکن رابع را بناصبی بودن و تناقض گوئی کرده اند و گفته اند که این

الرکن من الایمان کان مخفیاً حتّی اظهره الشیخ احمد ثمّ السیّد

رکن از ایمان پنهان بود تا آنکه ظاهر نمود او را شیخ احمد پس سید

کاظم ثم کریم خان فمن لم یعرفهم ولم یحبّهم مات میتة جاهلیة و میتة

کاظم پس از ان کریم خان پس هر کس که نشناسد ایشانرا و دوست ایشان نباشد و بمیرد بجاهلیت

کفر ونفاق ثم تفرقت کلماتهم من بعدهم علی اشخاص کثیرین

کفر و نفاق مرده پس از ان جدا شده رأیهای ایشان بعد از این سه نفر بر اشخاص بسیاری

فتفرقوا ایادی سبا کلما دخلت امة منهم لعنت اخری الا ان اکثرهم

متفرق شده اند مانند جدائی قوم سبا آنچه در آیند گروهی از اینها لعنت می کنند گروه دیگر را الا آنکه اکثر اینها

اجتمعوا علی محمد خان حسب ما وصّی الیه ابوه وقالوا فی صفات

جمع شده اند بر دور محمد خان بحسب وصیتی که باو شده از پدرش و قائل شده اند در صفات

الركن الرابع مالا يقصر عن صفات الرسل والائمة قال رحيمخان

ركن رابع انچه را كه كمتر نيست از صفات پيغمبران و امامان عليهم السلام رحيمخان

في منظومته لهداية الصبيان تاليفا بيه كريمخان قدر تشان

گفته در كتاب منظومه كه در هداية الصبيان كه تاليف پدرش كريم خان است

قدرت يزدان بود وقال لهم السلطنة على العالم والقدرة الالهية

گفته كه براى ايشان است تسلط بر عالم و قدرت خدائى

على التصرف فيما يشاؤن وامثال ذلك ويقولون صريحا بوجود الباب

بر تصرف كردن در انچه بخواهند و مانند اين و قول صريح ايشان است كه باب براى

للامام وان كانوا ينفونه عن السيد ميرزا علي محمد الشيرازي

امام هست اگرچه نفى نموده اند باب بودن را از ميرزا على محمد شيرازى

فالنزاع في الموضوع دون الحكم واعلم استقصاء زلاتهم و

پس نزاع در تشخيص موضوع باب است نه در حكم ان بدان كه باخبر رسانيدن لغزشهاى و

مناقضاتهم غير ميسرة وقد جمعنا كثيرا منها في كتاب المسمى بالسيف

تناقض گوئيهاى ايشان ميسر نيست و جمع كرده ايم بسيارى از انها را در كتاب خود كه اسم ان سيف

المسلول وهذه نبذة منها حررتها معجلا في ثمان ساعات من

المسلول است و اين پاره از ان است كه تحرير نمودم با تعجيل در هشت ساعت از

اليوم الاحد الثاني من شهر جمادى الاولى من سنة ١٣٠٣ الحمد لله اولا

روز يكشنبه دويم از ماه جمادى الاول از سنه ١٣٠٣ حمد خدا را بر اول

واخرا وقد فرغ مصنفه الجاني محمد رضا بن علي النقي الهمداني عفي عنهما في يوم المذكور

و اخر ان و فارغ شد مصنف اين نسخه محمد رضا بن على نقى الهمدانى عفى عنهما در روز مذكور

حين اقامتي ببلدة عسكريين على ساكنيهما الامامين السلام

هنگام اقامه در بلده سر من راى على ساكنهما الامامين السلام

انيمطلب در جلد چهارم ارشاد العوام در صفحه ١٠٨ چاپ تبريز و صفحه ٥ چاپ بمبئى موجود ١٢ ر

مطبوعات الجدیدہ

موجودہ در نزد آقای حاجی شیخعلی محلاتی تاجر در بمبئی محلہ چوڑ کلی ہر کس کہ طالب
و راغب باشد با کتابہائے دیگر از مطبوعات مصر و ایران طلب نماید۔

رسالہ سیصد و پنج مسئلہ از جناب میرزا

دعوۃ الحسنی در ادعیہ و اعمال ۲۴ ساعت شبانہ روز

شفاء الصدور فی شرح زیارۃ العاشور

شرح تجرید از علامہ حلی

ھدیۃ النملۃ الی مرجع الملۃ

دیوان مرحوم سید حیدر حلاوی زیر طبع

مناقب ابن شہر آشوب ما زندرانی زیر طبع

لسان الصدق فی الرد علی النصاری

منیۃ المرید فی اداب المفید والمستفید

جواہر السنیہ فی الاحادیث القدسیہ

بدر مشعشع در حال ذریہ موسی مبرقع

مثنوی تنبیہ الخواطر فی احوال المسافر

مثنوی نان و حلوائے شیخ بہائے

اب حیات در قوہ باہ

سراج المنیر در اخلاق

زاد المتقین در طہارۃ و صلوۃ و زکوۃ و خمس و حج

کلمہ طیبہ در اخبار و احادیث و حکایات صادقہ

دیوان شمس مغربی

سرمایہ ایمان از ملا عبد الرزاق